

Nazizm Sosyalizmdir*

Adam Young**

Solun standartlarına göre, Adolf Hitler, savaşı başlatmadan önce ölmüş olsaydı (veya savaşı kazanmış olsaydı) “büyük bir devlet adamı” sayılacaktı, bunun sebebi, solun, büyüklüğü, bir kişinin hâkimiyeti altındaki toprak miktarına ve insan sayısına göre ölçme/değerlendirme eğiliminde olmasıdır. Bu standarda göre, Hitler, büyük bir sosyalistti –onun ve yandaşlarının tam anlamıyla olmayı arzu ettikleri şey de buydu.

Sorun, Weimar Cumhuriyeti’nde başladı. Reichstag’ı¹ dengelemek için Almanya başkanına çok geniş yetkiler verildi: Devlet başkanı artık doğrudan seçiliyordu. Bu başkan, antlaşmalar ve ittifaklar yapabiliyordu, silahlı güçlerin en yüksek komutanıydı, Reichstag’ı feshedebiliyordu, onun çıkardığı tüm yasaları referanduma götürebiliyordu ve ünlü 48. Madde ile “acil/olağan üstü durumlarda” sivil ve politik hakları askıya alma yetkisine sahipti.

Bütün bunlar, 1933 yılında gerçekleşti ve 1934 yılında Hinderburg’un ardından başkan olmasından sonra Nazi dönemi boyunca Hitler’in “yasallığının/meşruluğu”nun temeli oldu. Hitler, hem başkanlık ve hem de

başbakanlık yetkilerine sahipti, bu yetkiler *Führer*’in “büro”sunda birleştirildi. Reichstag, yasama fonksiyonlarını kabineye devreden Enabling Act’i² yürürlüğe koydu.

Bu hükümler, eyaletlerin parlamentolarını veya genel meclislerini, bayraklarını ve sembollerini yürürlükten kaldırdı. Bunları eyalet statüsüne indirgedi ve merkezî hükümetin yalnızca birer idarî bölümü hâline getirdi. Rejimin istikrarlı bir hâle gelmesiyle iyice belirginleşen ah-
tapot-devletin etki alanının genişlemesi alfabe-
nin bütün harfleriyle başlayan çok sayıda yö-
netici idarî kurumu beraberinde getirdi, ki bu ku-
rumların sayısı kırkikiydi (bu arada 1992 yılında
Amerika, bu tip elliki devlet kurumuna sahip-
ti). Bu kırkiki kuruma ek olarak, Kabine, Gizli
Kabine Konseyi, Cumhuriyet(Reich) Savunma
Konseyi ve buna bağlı pek çok çalışma komis-
yonu, Eğitim Bakanlığı, *Führer*’in vekili, Tam
Yetkili Savaş Ekonomisi Bakanlığı, Tam Yetkili
Yönetim Ofisi, Dört Yıllık Plan Delegasyonu
Teşkilatı, Maliye Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı
ve buna benzer kurumlar da mevcuttu.

1933 yılında Almanya’da altı milyon işsiz olduğu tahmin ediliyordu. Dünyanın diğer başkentleri ve hükümetlerindeki çağdaşları

** Serbest Yazar.

¹ 1871 yılında Otto von Bismark tarafından kurulan Alman Parlamentosu (ç.n.)

² Yetkilendirme Yasası, ki bununla hukuka aykırılık bir anlamda haklı kılındı. (ç.n.)

gibi –ve bugünkü pek çok politikacı gibi- Hitler de iktisatla çok az ilgiliydi, hatta aslında iktisat teorisinden tamamen habersizdi. Ekonomik merkezleşme, siyasî muhaliflerin ve örgütlü muhalefetin sindirilmesine ve tasfiye edilmesine kadar beklemek zorunda olmasına rağmen, Nazilerin “new deal programı”³ derhal başladı.

Meselâ Ekim 1933’te Hitler, “Alman köylüsünün mahvı, Alman halkının mahvı olacaktır” şeklinde bir beyanatta bulundu. Bu doğrultuda, *Blunt und Bloden* hakkındaki propagandayla birlikte, yeni tarım programları yürürlüğe kondu. Hitler, 1929 yılında *The Peasantry as the Life Source of the Nordic Race* adlı kitabı yayınlayan Walther Darre’i, Gıda ve Tarım Bakanlığının başına getirdi. Darre, gıda üretimi ve pazarlamasında “reform yapmayı” ve çiftçilerin ürünlerinin fiyatlarını artırmayı istiyordu. Darre’in bütün programı, aklındaki tek bir gayeye ulaşmak için tasarlandı: Köylü çiftçileri piyasadan kurtarmak. Bu amaçla Darre, 1933 yılında köylü çiftçilerin özgürlüğü pahasına tarım alanları üzerindeki haklarının azalmasını veya bu alanların satışının engellenmesini amaçlayan İrsî Tarım Yasası’nı çıkardı. Bu “yasa”, yalnızca soylarının saflığının 1800lere kadar uzandığını kanıtlayabilen Ari Almanların bir çiftliğe/tarlaya sahip olabileceğini hükme bağlıyordu.

308 dönüme kadar olan bütün tarlaların, miras yoluyla intikal eden/irsî mülkler olduğu ifân edildi, öyle ki bu tarlalar satılamaz, bölünemez, ipotek edilemez veya borcu için ipotekle kişinin elinden alınamazdı. Sahibinin ölmesi hâlinde, tarla, kendi ailesine gelir ve eğitim sağlamakla yükümlü en yakın erkek akrabaya geçiyordu. Bu köylü çiftçiler *bauer* veya köylü olarak adlandırılıyordu. Çiftçi, “köylü şeref kodu”nu ihlal ederse, ya-

ni çiftçilik yapmayı bırakırsa, bu “şerefli/itibarlı unvan”ı kaybediyordu.

Bu icraatı tamamlayıcı mahiyette, çiftçilerin içinde buldukları koşulları ve yaptıkları üretimi düzenlemek için Cumhuriyet Gıda Dairesi kuruldu. İçinde yapılan çok geniş bürokrasi, çiftçilerin hayatlarının tüm yönlerine ve üretim, işleme ve pazarlama alanlarını etkileyen regülasyonları yürürlüğe koydu. Bu icraatın başında “Cumhuriyet Köylü Lideri” olarak tanımlanan Darre bulunuyordu.

Cumhuriyet Gıda Dairesi’nin iki amacı/gayesi vardı: Tarımsal fiyatları artırmak ve Almanya’yı gıda üretiminde kendi kendine yeter hâle getirmek. Darre, keyfi /sunî olarak tarımsal ürünlerin fiyatlarını sabitleştirdi, böylece rejimin ilk iki yılı içinde toptan fiyatlar yüzde 20 oranında arttı, hatta büyük baş hayvan, sebze ve süt ürünlerinin fiyatlarında artış daha da büyük oldu. Fakat tarım sektörü hayatın diğer alanlarından bağımsız değildi, bu sunî fiyatların yol açtığı ilâve maliyetler bütün tüketicileri etkiledi .

Hitler rejimi ilk yılında, hükümetin borç kredi tahsisatı, yol yapma ve ormanlaştırma gibi bayındırlık işleri için teşvik hesaplarını içeren bir program üzerinde odaklandı. Semraye harcamalarını ve işçilerinin sayısını artıran teşekküllere yönelik “vergi kesintileri hedefledi”. Fakat 1934 yılından başlayarak *Wehrwirtschaft*’ın -savaş ekonomisinin- uygulanması, işletmelerin ve işçinin ikincil konuma sokulduğu ve sadece savaş zamanında değil, savaş başlamadan önceki dönemde de uygulanması için tasarlanan bir model hâline geldi.

Topyekûn savaş ekonomisi, toplumun bütününün, devasa savaş makinelerinin yapımı ve bakımı karşısında ikincil konumda olduğu silahlanmaya dayanıyordu. Bunu gerçekleştirmek için rejim enflasyona başvurdu. Ekonomi bakanı Hjalmar Schach, Reichmark (eski Alman markı) bastırıldı ve bunların resmî mübadele değeri üzerinde oynadı, öyle bir

³ Ekonomide devlet müdahalesini öngören program (ç.n.)

zaman geldi ki bunların 237 farklı resmî değeri olduğu tahmin ediliyordu. Schach, yabancı hükümetlerle mübadele anlaşması düzenledi ve merkez bankası tarafından düzenlenen/yayınlanan, hükümet tarafından “teminat altına alınan” ve silahlanmanın maliyetini karşılamak için “bütçe dışı” tutulan malî araçlar keşfetti. Alman bankaları, bunları kabul etmek zorundaydı ve bunlar merkez bankası tarafından indirimli fiyatla alındı. Maliye bakanı, Hitler’e bunların “yalnızca para basmanın bir yolu olduğunu” açıkladı.

1936 yılında Göring’in Dört Yıllık Planı uygulamaya kondu. Bu, Hitler kadar iktisattan habersiz olan Göring’i Almanya’nın iktisadî alanındaki diktatörü yaptı. Topyekûn savaş ekonomisine doğru giden yolda, arzu edilen sözde “Üretim Mücadelesini/Savaşını” gerçekleştirmek için korumacılığın ve otarşinin uygulanması emri verildi. Tüketim mallarının ithalatı neredeyse tamamen yasaklandı, fiyat ve ücret denetimlerinin tatbiki yönünde yasa çıkartıldı ve ham maddelerin üretimi için büyük devlet projeleri oluşturuldu.

Tabii ki bu icraatları ekonominin bürokratikleşmesi takip etti. 1937 yılında Walther Schacht’ın yerine Maliye bakanı olan Walther Funk “resmi haberleşmeler Alman İmalatçılarının tüm yazışmalarının yarısından fazlasını oluşturuyor” ve “Almanya’nın ihracatı günlük 40,000 ayrı işlemin yapılmasını öngörüyor; bununla birlikte tek bir işlem için kırktan fazla ayrı formun doldurulması gerekiyor” şeklindeki sözleriyle bu durumu itiraf ediyordu.

İşadamları ve müteşebbisler lüzumsuz resmî muameleler içinde boğulmuş durumdaydı, ne üretecekleri ve ne miktarda üretecekleri devlet tarafından belirtiliyordu, vergilerin ağır yükü altındaydılar ve partiye “özel katkılar” yapmaları için zorlanıyorlardı. Sermayesi 40,000 doların altında olan işlet-

meler feshediliyordu ve sermayesi 2,000,000 doların altında olan şirketlerin kurulması yasaklandı, ki bu uygulama Alman iş sektörünün beşte birini ortadan kaldırılıyordu.

Nazi rejimi öncesinde başlayan sanayinin kartelleşmesi zorunlu hale getirildi ve Ekonomi Bakanlığı’na yeni mecburî karteller oluşturma veya şirketlere mevcut olan kartellere katılmaları yönünde baskı yapma yetkisi verildi. Yasa içindeki çeşitli hususlar hakkında Weimar Cumhuriyeti için kulis yapması yönünde oluşturulan iş ve ticaret birlikleri labirenti kamulaştırıldı ve tüm iş sektörü için mecburi kılındı.

Bu birliklerin başı olarak Cumhuriyet Ekonomi Meclisi kuruldu. Bu meclis yedi ulusal iktisadî gruptan, yirmiiç ekonomi meclisinden, yetmiş küçük zanaat sahipleri meclisinden, bin sanayi ve ticaret meclisinden oluşuyordu. Bu bürokratik yapılarla birlikte, Maliye Bakanlığı’nın çok sayıdaki bürosu ve kurumları, Dört Yıllık Plan Bürosu, bir sel gibi kararname ve yasa çıkardı, bu icraatlar da, işletmelerin bir taraftan bu kuralları anlayacak avukatlara ve yasal departmanlara, diğer taraftan rüşvetçi memurlar sistematik rejimine ihtiyaç duymasına sebep oldu.

Daha sonra Şubat 1935’de bütün istihdam, kimin nerede ve ne ücretle çalışacağını belirleyen hükümet istihdam bürolarının inhisarî denetimi altına alındı. 22 Haziran 1938’de, Dört Yıllık Plan Bürosu, işçileri kurayla almak suretiyle (conscripting labour) garanti edilmiş istihdam kurumunu oluşturdu. Her Alman işçisi, hükümet istihdam bürosunun izni olmadan işverenin onu çıkaramayacağı ve kendisinin de değiştiremeyeceği bir pozisyona atanırdı. İşçilerin işe devamsızlığı para veya hapis cezası ile cezalandırılıyordu, ve bütün bunlar iş güvenliği adı altında uygulanıyordu. O zamanlarda Nazilerin popüler sloganı “Bireyden önce Kamu Çıkarı/Yararı” idi!

General Theory of Employment, Interest and Money adlı kitabının 1936 yılında yapılan Almanca tercümesinin önsözünde John Maynard Keynes şöyle yazdı: “Bu kitabın ana konusu olan toplam üretim teorisi, serbest rekabet ve büyük oranda laissez-faire koşulları altında ortaya konan üretim ve dağıtım teorisinden çok daha kolay totaliter devlet koşullarına adapte edilir”.

Toplumsal hayat da Cumhuriyet tarafından merkezîleştirildi. “Eğlence/Keyif yoluyla Güç (Strength through Joy)” örgütünün yetkisi altında insanların boş zamanları sıkı disiplin altında tutuldu. Örgütlü hiçbir sosyal, spor veya eğlence grubunun –sıra ve futbol küplerinden kuş gözleme, yetişkin eğitimine, tiyatroya, operaya ve müzik konserlerine kadar- devletin gözetimi dışında faaliyet göstermelerine izin verilmiyordu. İnsanların kendi başarılarının çaresine bakmaya muktedir olduklarına güvenmemenin toplumsal bedelleri yanında vatandaşların kişisel/özel faaliyetlerini gözetim altında tutan çok bu yoğun bürokratik yapılanmanın muazzam bedelleri/maliyetleri de mevcuttu.

Yerel geleneklere saldırılıyor ve yok ediliyordu, silah taşımak yasadışı ilan ediliyor ve silahlara el konuyordu, çok sayıdaki Hıristiyan kilisesinin birleştirilmesi ve kamusal alanlarda ve okullarda Hıristiyan sembollerinin kullanımının yasaklanması yönünde girişimlerde bulunuluyordu. Eğitim de Cumhuriyet Eğitim Bakanı'nın merkezî denetimi altındaydı, bakanlık müfredatı belirliyor, ders kitaplarını yeniden yazıyor ve öğretmenlerin öğretmenlik yapabilmesi için ruhsat/resmi izin veriyordu.

Son olarak üzerinde durulması gereken ama azımsanmayacak ölçüde önemli olan bir diğer konu – ve belki de Nazilerin samimî olarak açığa vurulmamış olan vasiyeti- bugünlerde de yalnızca Almanların kendilerine

karşı değil Katoliklere, Filistinlilere, Yahudilere, Müslümanlara ve daha pek çok gruba karşı kullanılması moda olan kollektif suç doktrini. Bu doktrin, zenci köleliği için tazminat talebinin temelini teşkil eder ve Çinlilere olduğu kadar Sırlara karşı da son zamanlarda kullanıldı. Kollektif suç, bu uygulamaların resmî kurbanları/mağdurları ve kendilerine zarar verdiğini iddia ettikleri suçlularla bağlantılı olarak merkezî devlet politikasına dönüştü ve bugünkü siyasî etik tartışmasının merkezî konusu/özelliği haline geldi.

Almanya, İngiltere, Fransa, Amerika ve daha pek çok ülkede, bizler korumacılık; millî kalkınma ve “millî politikalar”; fiyat kontrolleri, ücret ve tarım sübvansiyonları; eğitimde daha geniş merkezî denetim ve finansman; servetin yeniden dağıtılması tasarıları ve moral/ahlâki anlamda haklılaştırılması ve barış döneminde savaş ekonomisinin kararlı bir biçimde sürdürülmesi yönündeki eski istekleri hâlâ duyarız. Tüm bu sözde ilerici sebeplerin yol açtığı şeyin sosyal israf (social waste), acı ve artan öfke olduğunu görüyoruz.

Human Action'da Ludwig von Mises, Nazilerin “Yahudileri” “kapitalistler”le eş tuttuğunu bize hatırlattı. Almanların bu yüzde 46'lık bölümünün -ve milletlerin/ülkelerin tümünün büyük çoğunluğunun- göremediği/ anlamadığı şey, bu aynı sözde iyi politikaların kaçınılmaz olarak savaşa ve mutlak denetime doğru giden uygulamalar olduğudur. Ekonomik gerileme ve muhtemel başarısızlık/yıkım sorunları için kaçınılmaz çözüm yolu olarak, savaş ve mutlak denetim, bu sözde iyi politikaları gerektirir. Maalesef, geçmişten ders çıkarılması gerektiğine inanan pek çok kişi gerekli dersleri çıkaramadı.

* “Nazism is Socialism”, *The Free Market*, September 2001, Volume 19, Number 9.

Çeviren: A. Zeynep Kopuzlu